

emcdda.europa.eu

Fokus på narkotika

Informationsblad från Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

ISSN 1681-6404

Användningen av khat i Europa: konsekvenser för EU-politiken

Khat odlas på höglandet på Afrikas horn, i södra Arabien och längs den östafrikanska kusten. I delar av Etiopien, Kenya, Somalia och Jemen har befolkningen tuggat khatblad i århundraden på grund av bladens svagt stimulerande effekt. Khat är för många ett naturligt inslag i det sociala livet. Traditionellt användes khat framför allt av män vid starkt ritualiserade, gemensamma "khatfester". Inom loppet av ungefär en timme upplever användaren fysisk upphetsning och eufori. Detta följs av en lugnare, mer inåtvänd fas, som i sin tur ger vika för en gradvis avtändning, som kan medföra rastlöshet, lättretlighet och melankoli. Traditionellt

har de kulturellt betingade konsumtionsmönstren varit knutna till produktionsregionerna och fått konstnärliga avtryck i arkitektur, hantverk, poesi och sånger. I takt med att transportinfrastrukturen sedan slutet av 1800-talet gradvis har förbättrats har khat även nått nya marknader. Genom massutvandringen från Afrikas horn under senare år har bruket av khat spritts till grannländerna, Europa och resten av världen. Dagens konsumtionsmönster tenderar att vara mindre formella och kan vara mer omåttliga. Skälet kan vara att de kulturella skyddsfaktorer som tidigare bidrog till att reglera användningen har urholkats. Det finns ingen exakt statistik

på antalet khatanvändare i världen, men enligt uppskattningar kan det röra sig om uppåt 20 miljoner människor.

Bland invandrare från Afrika söder om Sahara är bruket av khat både vanligt förekommande och allmänt accepterat. Vi måste se till att personer som arbetar med dessa grupper är medvetna om behovet av att känna igen och reagera på negativa följder av bruket av detta ämne.

**João Goulão,
ordförande i ECNN:s styrelse**

Definition

Med khat avses de späda bladen och skotten av khatbusken (*Catha edulis*). Khat har olika namn, bland annat "qat" (Jemen), "jad" eller "chad" (Etiopien, Somalia), "miraa" (Kenya) eller "marungi" (Uganda, Rwanda). De mjuka bladen och späda bladskäften tuggas och behålls som en boll i kinden.

Viktiga frågor i korthet

1. Khat innehåller stimulerande ämnen med amfetaminliknande egenskaper. I ren form är dessa ämnen internationellt narkotikaklassade, något som dock inte omfattar bladen.
2. I Europa regleras khat i somliga men inte i alla länder, vilket har gett upphov till både lagliga och kriminella transportnät. Även om uppgifterna om den internationella handeln, användningen och beslagen är begränsade, tyder de på att marknaden för khat växer i EU.
3. Khat konsumeras i huvudsak av första generationens invandrare från Afrika söder om Sahara. Det finns inte mycket som tyder på att bruket sprider sig till andra grupper. Uppgifterna om utbredning, konsumtionsmönster och användningens följder är begränsade.
4. Khat är ett omtvistat ämne inom invandrargrupperna. Somliga hävdar att det främjar den kulturella sammanhållningen, medan andra har invändningar av religiösa eller sociala skäl. För närvarande råder en brist på forskningsrön om de socioekonomiska följderna av khatbruk.
5. Under de senaste 30 åren har khat blivit en stor källa till sysselsättning, inkomster och intäkter i produktionsländerna kring Afrikas horn.

1. Khats karaktär och egenskaper

De psykoaktiva ämnena i khatblad är bland annat katinon (aminopropiofenon), katin (norpseudoefedrin) och norefedrin, men alla ämnen i khat har inte undersökts än. Katinon liknar amfetamin med avseende på kemisk struktur samt biokemiska och beteendemässiga effekter, men är endast hälften så starkt. Normalt tuggas 100–300 gram khatblad under tre till sex timmar. Katinoninnehållet kan variera mellan 30 och 200 mg per 100 gram färska blad. Genom tuggningen frigörs upp till 90 procent. Detta motsvarar en liten till medelstor dos av amfetamin, men det långsamma och ansträngande sättet att inta medlet begränsar den kumulativa dosen och de högsta plasmanivåerna. Eftersom katinon är mycket instabilt och bryts ned inom 72 timmar efter att bladen skördats, föredras färska khatblad. Katinon och katin samt vissa av deras syntetiska derivat (till exempel metkatinon) är narkotikaklassade enligt 1971 års FN-konvention om psykotropa ämnen, vilket dock inte omfattar khatblad. Det har gjorts flera försök att ta med khat på den internationella förteckningen, men i en heltäckande översyn som Världshälsoorganisationens expertkommitté mot narkotikamissbruk genomförde nyligen dras slutsatsen att det inte finns tillräckligt underlag för detta.

2. Rättslig situation och khathandeln i Europa

De senaste tillgängliga uppgifterna visar att reglering av khat som illegal narkotika har införts i 15 EU-medlemsstater och Norge (se karta). Däremot har Nederländerna och Storbritannien infört en laissez-faire-ordning som innebär att khat får importeras, handlas med och konsumeras som grönsaksprodukt. Nyligen har Advisory Council on the Misuse of Drugs i Storbritannien och experter i Nederländerna rekommenderat att det nuvarande rättsläget bibehålls. I övriga tio medlemsstater är khat inte reglerat.

Det finns inga pålitliga uppgifter om importen av khat till EU eller om khatflödet inom EU. De två huvudsakliga införselportarna är London, med en import på uppskattningsvis 300 ton khat per år från i huvudsak Kenya och Etiopien, och Amsterdam. I vissa länder har beslagen av khat nästan fördubblats under de senaste fem åren. Exempelvis Tyskland och Sverige beslagtogs endast under 2008 30 respektive 11 ton khat, medan Norge beslagtogs 8 ton under 2007. Ökande mängder beslagts på vägarna mellan Nederländerna och Skandinavien. Khat har även beslagtogs på flygplan till Nordamerika, vilket tyder på att EU fungerar som mellanstation i utförseln till andra destinationer.

3. Khatbruket i Europa

I EU används khat av invandrare från länderna kring Afrikas horn. Växten finns ibland tillgänglig i den Internetbaserade handeln med växtbaserade droger ("herbal highs"), men bruket utanför invandragrupperna är ytterst begränsat. Undersökningar om bruket av khat har genomförts i Danmark, Tyskland, Spanien, Italien, Sverige, Storbritannien och Norge. Bruket bland invandrare från Somalia och Jemen i Storbritannien har beskrivits mest ingående. De europeiska undersökningarna ger ingen säker grund för uppskattning av utbredningen, men kan bidra till kunskap om konsumtionsmönster. Vanligtvis pekar undersökningarna på förhållandevis stor nuvarande användning (34–67 procent). Uppåt tio procent använder khat dagligen och många av dessa personer uppfyller kriterierna för beroende. Kunskapsbristen är stor på området, vilket även gäller brukets sociala och hälsorelaterade följder. Khatturism kan förekomma, exempelvis att somalier från Skandinavien och besökare från Mellanöstern konsumerar khat i London.

Forskningsrönen tyder dessutom på en växande generationsskillnad i konsumtionsmönstren. De flesta som använder khat regelbundet lade sig till med vanan innan de kom till Europa. Bland andra generationens invandrare

är bruket mindre vanligt. Detta är en viktig faktor vid bedömningen av möjligheterna till framtida spridning, som sannolikt påverkas av antalet första generationens invandrare av manligt kön från länder där khat konsumeras.

© Mara Truog

Khatblad

I Nederländerna och Storbritannien, där khat är en laglig handelsvara, sker konsumtionen vanligtvis i så kallade mafrishkaféer som fungerar som sociala centrum och tillhandahåller förfriskningar, tv, mat och khat. Mafrishkaféerna gör det möjligt att utbyta information, hålla sig ajour med utvecklingen i ursprungslandet och ägna sig åt andra gemensamma aktiviteter. Även gemensamma lokaler och privata lägenheter kan användas vid khatbruk. Khat kan köpas i frukt- och grönsaksaffärer, närbutiker och till och med tidningskiosker. I Sverige sker däremot khatförsäljningen på liknande sätt som andra droger, det vill säga i utkanten av offentliga platser som till exempel parkeringsplatser. På vintern hyrs privatbostäder ut för khatbruk, medan offentliga parker används på sommaren. Khatbrukets kulturella särdrag får konsekvenser för polisarbetet, och i vissa länder där reglerna tillämpas strängt har detta lett till ansträngda relationer mellan invandragrupperna och polisen.

4. Khatbrukets följder för hälsan

Ett flertal somatiska och psykiska hälsoproblem har förknippats med khatbruk. Forskningen om khat är dock i sin linda, varför det inte finns så mycket

säker information. Måttligt khatbruk betraktas i allmänhet inte som skadligt. Allvarliga negativa effekter, exempelvis psykotiska tillstånd som orsakas av khat, inträffar vanligtvis vid överkonsumtion. Det är inte klarlagt hur pass beroendeframkallande drogen är. Även om drogen i allmänhet tycks vara svagt beroendeframkallande jämfört med vissa andra psykoaktiva ämnen, kan vissa användare uppvisa tvångsmässiga konsumtionsmönster som liknar dem som uppvisas av missbrukare. Allt fler uppgifter pekar på att khat kan förvärra befintliga psykiska hälsoproblem och utlösa psykos eller aggressivt beteende, särskilt hos personer som har anlag för detta. Kroniskt khatbruk har förknippats med allvarliga hälsoproblem. Det är dock ofta svårt att avgöra den relativa effekten av drogen i sig i förhållande till andra riskfaktorer som kan vara förknippade med konsumtionen, så som tobaksrökning, dålig kost eller rester av bekämpningsmedel. De negativa somatiska följder som är förknippade med khatbruk omfattar problem med slemhinnorna, högt blodtryck,

hjärtkärlkomplikationer, magsår, sexuell dysfunktion, hepatotoxicitet och lägre vikt hos spädbarn födda av kvinnor som använder khat. På det hela taget finns dock inget underlag för att säkert fastställa några orsakssamband. Argumenten för möjlig medicinsk användning har inte heller utforskats i någon större utsträckning. Vad som står klart är att sjukvårdspersonal som behandlar personer i dessa invandrargrupper ofta har dålig kunskap om de hälsoproblem som kan vara förknippade med användningen av khat.

5. Khatdebatten i Europa

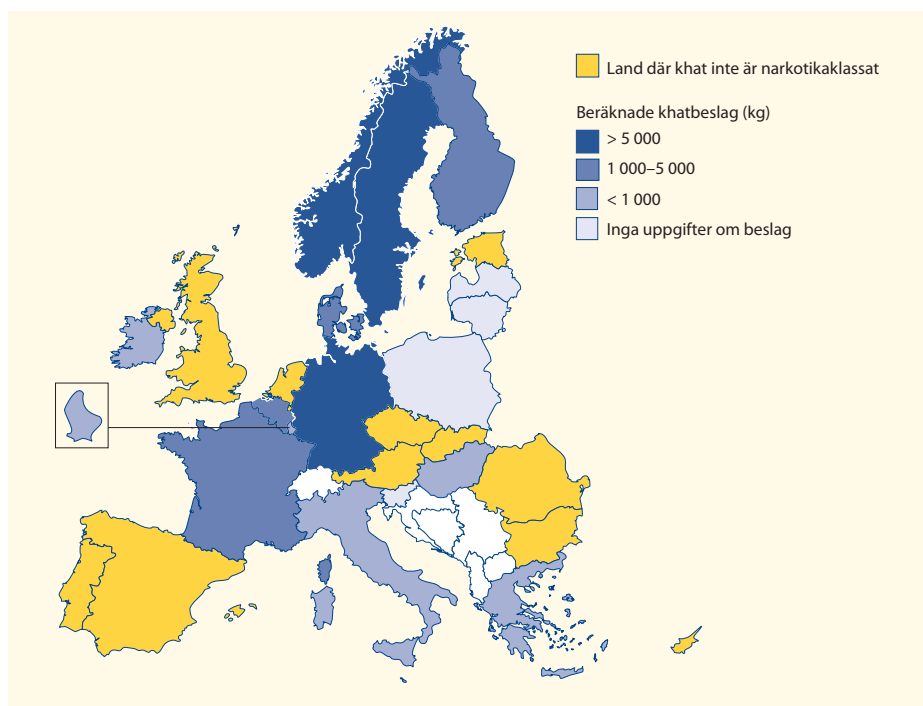
Sedan kolonialtiden har européerna betraktat khatbruket som negativt för hälsan och produktiviteten. En annan farhåga som har uppstått efter att drogen kom till Europa är att bruket ska sprida sig från invandrargrupperna till resten av befolkningen. Inom invandrargrupperna i Europa har khat blivit omtvistat: många betraktar den som en del av det kulturella arvet, medan

andra har invändningar av religiösa skäl. Islamiska lärde har i århundraden tolererat khat, men framväxten av islamisk fundamentalism har skapat ett klimat av intolerans inom vissa riktningar. Även icke-statliga organisationer har protesterat mot khatbruket, eftersom de anser att det orsakar en rad sociala problem bland män. Frågan är svår att kvantifiera. Ur vetenskaplig synvinkel och på grundval av tillgängliga uppgifter står det inte klart i vilken utsträckning familjesplittring, hög arbetslöshet, dålig utbildning och isolering beror på själva khatbruket eller om det är ett resultat av de missgynnade och utsatta invandrargruppenas strukturella sårbarhet.

6. Ekonomiskt uppsving och utveckling i den khatproducerande regionen

Khatproducenterna i Etiopien, Kenya och Jemen har under senare år expanderat kraftigt på de inhemska marknaderna och exportmarknaderna. Under 2003–2004 stod khatexporten för uppskattningsvis 15 procent av Etiopiens exportintäkter – ungefär 413 miljoner dollar mellan 1990 och 2004 – vilket gör khat till landets näst största exportvara. I de khatproducerande länderna är produktionen, transporten, bearbetningen och försäljningen en stor källa till sysselsättning. För närvarande håller khatodlingen på att spridas till nya odlingsområden i Etiopien, Kenya, Sydafrika, Sudan och Uganda. Till skillnad från priserna på kaffe, bomull och kakao har khatpriserna endast uppvisat måttliga fluktuationer, vilket har gett odlarna en stabil inkomstkälla. På grund av dess motståndskraft mot torka och låga arbetsintensitet är khat ett lockande odlingsval för bönder. Intensifierad odling av khat som avsalugröda i de producerande länderna har lett till allvarliga konsekvenser för miljön och oro över livsmedelstryggheten. Nyligen har man föreslagit program för att minska efterfrågan på khat, men än så länge har inga sådana program genomförts i större skala.

Rättslig status för khat i EU-medlemsstaterna och Norge samt statistik över beslag, när sådan finns tillgänglig

Anm.: Ungern har inte narkotikaklassat khat men har uppgifter om beslag genom kontrollen av katinon.
Källa: Griffiths m.fl., 2010, *Journal of Ethnopharmacology* (uppdaterad med de senaste tillgängliga uppgifterna).

Fokus på narkotika publiceras av Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) i Lissabon. Serien utkommer regelbundet på samtliga 23 officiella EU-språk samt på norska och turkiska. Originalspråk: engelska. Kopiering tillåten med angivande av källan.

För gratis abonnemang skriv till e-postadressen publications@emcdda.europa.eu

Cais do Sodré, 1249-289 Lissabon, Portugal
Tfn +351 211210200 • Fax +351 218131711
info@emcdda.europa.eu • www.emcdda.europa.eu

Slutsatser och politiska överväganden

1. Dess svårhanterlighet och användningsätt samt de aktiva ämnenas instabilitet gör att khat inte passar den typiske missbrukaren i Europa. Risken för spridning till en större narkotikamarknad framstår därför som liten.
2. Marknaden för khat tycks växa i Europa. Uppgiftsunderlaget är dock litet, vilket understryker behovet av ökad övervakning. Ett mer rikhaltigt uppgiftsmaterial skulle göra det lättare att föra en debatt om hur man ska ta itu med exempelvis gränsöverskridande handel, utan att för den skull kriminalisera en redan utsatt social grupp. Detta skulle även bidra till att öka vår kunskap om hur missbruk kan bekämpas bland invandrargrupper.
3. Khat används främst av invandrargrupper i Europa. Dessa grupper bör informeras bättre om dess möjliga hälsorelaterade, sociala och rättsliga följder.
4. Khatkonsumtion kan leda till hälsoproblem och sociala problem. Europeisk sjukvårdspersonal och socialarbetare måste kunna identifiera khatrelaterade skador och ha förberedda strategier för skydd av utsatta användargrupper.
5. Växtens ekonomiska betydelse i de khatproducerande länderna har ökat, delvis på grund av den växande utförseln till EU. Utvecklings- och narkotikakontrollstrategier för sådana länder kräver samordning och en medvetenhet om de möjliga effekterna av europeiska kontrollåtgärder.
6. Det verkar som om antalet khatanvändare ökar i EU, men det råder brist på kunskap om problemets omfattning och karaktär. Det behövs därför forskningsstudier för att bättre kartlägga marknaden för khat, framväxande konsumtionsmönster och eventuella socioekonomiska och hälsorelaterade följder.

Källor

Anderson, D., Beckerleg, S., Hailu, D., Klein, A., *The Khat Controversy: Stimulating the Debate on Drugs*, Berg, Oxford, 2007.

Feyissa, A.M., Kelly, J.P., "A review of the neuropharmacological properties of khat", *Progress in Neuro-Pharmacology and Biological Psychiatry* 32, 2008, s. 1147-1166.

Griffiths, P., Lopez, D., Sedefov, R., et al., "Khat use and monitoring drug use in Europe: The current situation and issues for the future", *Journal of Ethnopharmacology*, vol. 132, nr 3, 2010, s. 578-583.

Klein, A., "Khat in the Neighbourhood - Local Government Responses to Khat Use in a London Community", *Substance Use and Misuse*, vol. 43, 2008, s. 819-831.

Pennings, E. J. M., Opperhuizen, A., van Amsterdam, J. G. C., "Risk assessment of khat use in the Netherlands. A review based on adverse health effects, prevalence, criminal involvement and public order", *Regulatory Toxicology and Pharmacology* 52, 2008, s. 199-207.

Warfa, N., Klein, A., Bhui, K., Leavey, G., Craig, T., Stansfeld, S., "Khat use and mental illness: a critical review", *Social Science and Medicine* 65, 2007, s. 309-318.

Information på Internet

The British Home Office (2005), *Advisory Council for the Misuse of Drugs*

<http://www.homeoffice.gov.uk/publications/drugs/acmd1/khat-report-2005/>

Europeiska vetenskapsrådet (2009), *webbsida för konferenser*

<http://www.esf.org/activities/esf-conferences/details/2009/confdetail274.html?conf=274&year=2009>

FN:s utvecklingsprogram, IPC-IG (2007), "Should Khat be banned? The Developmental Impact"

<http://www.ipc-undp.org/pub/IPCOnePager40.pdf>

Världsbanken (2007), "Towards Qat Demand Reduction"

http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2007/06/26/000090341_20070626112355/Rendered/PDF/397380YE.pdf

Världshälsoorganisationen (2006), *expertkommittén mot narkotikamissbruk*

http://www.who.int/medicines/areas/quality_safety/4.4KhatCritReview.pdf

Publikationsbyrån

OFFICIELL UTGIVARE: Europeiska unionens publikationsbyrå

© Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk, 2011

DIREKTÖR: Wolfgang Götz

FÖRFATTARE: Michael Odenwald, Axel Klein, Nasir Warfa

REDAKTÖR: Marie-Christine Ashby

GRAFISK FORMGIVNING: Dutton Merryfield Ltd, Storbritannien

Printed in Luxembourg